

Til: Arbeidsdepartementet
Postboks 8019 Dep
0030 Oslo

Oslo, 02.07.2012

Høringsuttalelse – NOU 2012:6 Arbeidsrettede tiltak

Unge funksjonshemmede er en paraplyorganisasjon for organisasjoner av, med og for unge med funksjonsnedsettelse og kroniske sykdommer. Organisasjonen representerer 32 medlemsorganisasjoner som samlet har over 25 000 medlemmer.

Unge funksjonshemmede leverer med denne høringsuttalelsen våre innspill til NOU 2012:6 «Arbeidsrettede tiltak».

Unge funksjonshemmede vil begrense sitt høringssvar til de tema og ordninger som er særlig relevante for ungdom og unge voksne med diagnoser/vansker, og/eller med liten arbeidslivstilknytning.

Vi har valgt å dele opp høringssvaret vårt på følgende måte: 1) Generelle betraktninger, 2) Begrunnelse for valg av modell, og 3) Innspill til utvalgets forslag.

Vennlig hilsen,

Martin Kaasgaard Nielsen

Generalsekretær

Unge funksjonshemmede

1. Generelle merknader

Unge funksjonshemmede synes det er positivt at samtlige av utvalgets medlemmer enes om at ordinært arbeidsliv i større grad bør brukes som attføringsarena, at ventetiden før og mellom tiltak må reduseres, og at tiltaksløpet må baseres individuelle behov. Vi mener derimot at utredningen hadde blitt styrket om utvalget hadde fokusert på ungdom og unges behov, og hvordan NAV skal klare å møte denne gruppen.

Unge funksjonshemmede synes det er uheldig at utvalget ikke har diskutert alternativer til dagens finansieringssystem. Vår erfaring er at det ofte er på grunn av strenge økonomiske rammer NAV ikke lykkes med å møte individuelle behov. Altfor ofte er det ikke individuelle hensyn som bestemmer hvilket tiltak brukere får adgang til, men heller hvor det er ledig plass. Unge funksjonshemmede er bekymret for at reell individretting av tiltakene ikke vil bli en realitet hvis de økonomiske rammene forblir like stramme som de er i dag, og finansieringsmodellen like rigid.

2. Begrunnelse for valg av modell

Samtidig som Unge funksjonshemmede fullt ut deler intensjonen om at ordinært arbeidsliv burde benyttes i størst mulig grad, er vår erfaring at terskelen inn til arbeidslivet kan være høy for enkelte grupper. Dette gjelder spesielt for mennesker med funksjonshemminger og kroniske sykdommer. Det er mange grunner til dette, blant annet en frykt blant arbeidsgiverne om at en ansatt med funksjonshemming vil medføre merkostnader. I tillegg er det dessverre utbredte fordommer rettet mot mennesker med funksjonshemminger. Mange likestiller funksjonshemming med nedsatt arbeidsevne, og det er lite kunnskap blant arbeidsgivere om hvilke tilretteleggingsmuligheter som finnes og i hvilken grad eventuelle merkostnader kan dekkes av f.eks. NAV.

Selv om det er et mål å bruke ordinært arbeidsliv som arbeidstreningsarena i så stor grad som mulig, ser Unge funksjonshemmede et behov for å ivareta kompetansen og det varierte tilbudet innenfor dagens skjermede sektor. For enkelte gir dette muligheten til å opparbeide seg arbeidserfaring i eget tempo. I tillegg gir skjermet sektor en mulighet til å ha en meningsfull jobb å gå til for mange som sannsynligvis ikke hadde fått et tilsvarende tilbud i ordinært arbeidsliv. Vi ønsker derfor å opprettholde skjermet sektor i dagens størrelsesorden, og jobbe innenfor dagens system for å øke samarbeidet mellom skjermet sektor og ordinært arbeidsliv. Modell 2 sitt utgangspunkt er at det finnes et ubrukt potensial i bruk av ordinært arbeidsliv som i stor grad kan erstatte skjermet sektor. Unge funksjonshemmede er enige i behovet for å fortsette å bygge ned barrierer inn mot ordinært arbeidsliv for mennesker med nedsatt arbeidsevne eller funksjonshemminger. Men vi har dessverre ikke erfart at det er like høy takhøyde for å ansette arbeidstakere med tilretteleggingsbehov eller redusert arbeidsevne i det ordinære arbeidslivet som modell 2 går ut i fra. Når det gjelder modell 3, ser vi ikke de umiddelbare fordelene med konkurranseutsettingen mellom ulike tiltak. Unge funksjonshemmede er dermed skeptiske til omfattende, ressurskrevende endringer i systemet uten klare gevinster for brukerne.

Ut i fra disse hensynene går Unge funksjonshemmede inn for modell 1, med de forbeholdene som kommer fram i innspillene nedenfor.

3. Innspill til utvalgets forslag

Innspillene baserer seg i hovedsak på modell 1, med enkelte kommentarer til utvalgets felles konklusjoner.

Individuell tilnærming

(Viser blant annet til 17.3.2: Innledning til modellen «Individretting og forhåndsgodkjenning»)

Unge funksjonshemmede synes det er positivt at modellen tar utgangspunkt i at tiltaksløp skal utvikles basert på individuelle behov. Spesielt for unge brukere er det viktig at de arbeidsrettede tiltakene oppleves som relevante og nyttige.

Ventetid

(Viser til 17.2.2: Ventetid)

Utvalget viser til at det tar rundt to år fra man blir stønadsmottaker til man starter et attføringsløp. Ventetid øker sannsynligheten dramatisk for frafall fra arbeidslivet. Studier viser at det blant unge er spesielt mange som ofte kommer tilbake i tiltaksløpet, og har vanskeligheter med å komme inn i det ordinære arbeidslivet. Unge funksjonshemmede synes det er positivt at utvalgets medlemmer, på tvers av alle modellene, enes om at ventetid utgjør en alvorlig risiko, spesielt for unge med liten eller ingen arbeidserfaring.

Unge funksjonshemmede savner en klar vilje blant utvalgets medlemmer til å prioritere unge brukere. Vi etterlyser derfor konkrete tiltak på hvordan ventetiden skal reduseres for denne gruppen. På bakgrunn av utvalgets analyse om den alvorlige risikoen ventetid utgjør for unge, foreslår Unge funksjonshemmede en bindende ungdomsgaranti fra NAV – med en to-ukers makstid på saksbehandlingen for brukere under tretti år.

Det er mange ungdomsrettede prosjekter i regi av NAV som i stor grad lykkes med å hindre at ungdom faller ut av skolen, og hjelper ungdom ut i arbeidslivet. Dessverre er disse prosjektene gjerne midlertidige og begrensede i omfang. For at NAV skal lykkes i å imøtekomme de unges behov, må ungdomskompetansen forankres i de ulike lokalkontorene. Unge funksjonshemmede foreslår derfor at det blir opprettet en «ungdomspott» med frie midler som ulike lokalkontor kan søke om. Disse midlene må øremerkes unge under tretti, og skal brukes for å gi rask tilgang til riktig tiltak til riktig tid.

En forenklet tiltaksstruktur

(17.3.2 Innledning til modellen «Individretting og forhåndsgodkjenning»)

Unge funksjonshemmede støtter en forenkling av tiltaksstrukturen, siden det vil gi en større frihet til å skreddersy individuelle løp. En oppdeling av tiltaksstrukturen inn i et

arbeidsinkluderende og et kvalifiserende tiltak vil gjøre tiltaksstrukturen mer helhetlig, individrettet og sømløs.

Utvalgets evaluering av de ulike arbeidsrettede tiltakene viser at utdanning er et svært effektivt tiltak i arbeidsinkluderingspolitikken. I modell 1 er utdanning tenkt som et av mange kvalifiserende tiltak. Det finnes derimot tungtveiende argumenter for å gå bort i fra minimumsgrensen på 26 år og varighetsgrensen på 3 år på utdanning som attføringsløp. Unge funksjonshemmede savner en diskusjon rundt disse begrensningene på utdanning som arbeidsrettet tiltak. Mange unge med kroniske sykdommer eller funksjonshemminger har store vanskeligheter med å følge et utdanningsløp innenfor det ordinære systemet. Det er også en større positiv sammenheng mellom høyere utdanning og sysselsetting for personer med funksjonshemminger enn for befolkningen for øvrig (Bliksvær, T. & Hanssen, J-I. (2006). Funksjonshemming, utdanning og arbeidsmarkedsdeltagelse. *RESpekt*, 2, 52-56.). Det er i tillegg svært uheldig at det kun gis adgang til utdanning i 3 år, da 3 år gjerne ikke er tilstrekkelig for å bli konkurransedyktige på et arbeidsmarked som ofte forventer en mastergrad. Unge funksjonshemmede foreslår derfor å fjerne aldersgrensen på 26 år og varighetsgrensen på 3 år på utdanning som arbeidsrettet tiltak. Videre foreslår vi å innarbeide lærlingekandidatordningen i tiltaksporteføljen.

Modell 1 foreslår lærlingeløp som et kvalifiserende tiltak. Unge funksjonshemmede er enige i at lærlinger og lære kandidater primært skal kvalifisere seg i det ordinære arbeidslivet. For yrkesfagelever med funksjonshemminger eller kroniske sykdommer kan derimot kampen om en læreplass være svært utfordrende, siden bedrifter kvier seg for å ta inn lærlinger med tilretteleggingsbehov. Unge funksjonshemmede støtter derfor forslaget om at kvalifisering kan foregå gjennom attføringsbedrifter. Det er i tillegg positivt at det åpnes for å bruke lære kandidator dningen som et kvalifiserende tiltak. I dag blir lærlingeløp gjennom NAV i stor grad brukt som voksenopplæringstiltak. Unge funksjonshemmede foreslår at ungdom med tilretteleggingsbehov i større grad bør få tilbud om lærlingeløp og lære kandidator dningen som kvalifiserende tiltak.

Tverrfaglige team

(Viser til 17.3.2: Innledning til modellen «Individretting og forhåndsgodkjenning», og 14.5.2: Koordinering mellom Arbeids- og velferdsetaten og helsemyndighetene)

Medlemmene av utvalget som stiller seg bak modell 1 nevner at det er en fordel å bruke tverrfaglige team med medisinsk og yrkesfaglig kompetanse i arbeidsinkluderings tiltak. At tiltaksarrangør får et koordineringsansvar når det gjelder andre sektorer, vil være en stor fordel for mange unge med funksjonshemminger. Denne gruppen forholder seg ofte til mange forskjellige offentlige instanser, og det er uheldig at enkeltpersoner eller pårørende ofte sitter igjen med det fulle koordineringsansvaret. Unge er i en spesiell livsfase, hvor man skal etablere seg på mange ulike arenaer samtidig. Det er derfor spesielt viktig for unge mennesker at det er et godt samarbeid mellom NAV, helsevesen, skole og kommune. Samarbeid på tvers av sektorer og fagfelt vil kunne gi NAV en økt mulighet til å utarbeide tiltaksløp i tråd med individuelle behov i tillegg til å redusere ventetider.

Å sikre en god koordinering mellom de ulike instansene, er et nødvendig premiss for at man skal lykkes i arbeidsinkluderingspolitikken. Unge funksjonshemmede savner

derimot konkrete forslag til hvordan slike team skal forankres i det nåværende systemet, spesielt når det gjelder ansvarsfordeling. Vi er derfor enige i utvalgets felles konklusjon om at det er et behov for en grundigere gjennomgang av gråsoner og ansvarsfordeling mellom NAV, helsevesen, skole og kommune (se avsnitt 14.5.1). For å sikre at alle grupper får et tilbud tilpasset deres behov, burde en slik utredning kartlegge hvilke spesielle utfordringer unge med funksjonshemminger eller kroniske sykdommer har, og hvilke tiltak som kan sikre et bedre og mer helhetlig tilbud for denne gruppen.

Kompetanse hos tiltaksarrangør

(Viser til 17.3.3: Kompetanse hos tiltaksarrangør)

Unge funksjonshemmede støtter fullt ut målet om at arbeidstrening i større grad må skje i ordinært arbeidsliv. At man lykkes i å bedre samarbeidet mellom arbeidsgivere i skjermet sektor og ordinært arbeidsliv, er en nødvendig forutsetning for å nå dette målet. Det er derfor viktig at tiltaksarrangører opparbeider seg en kompetanse på å koble muligheter i næringslivet med brukeres behov. I dag er det svært varierende praksis blant de ulike tiltaksarrangørene når det gjelder i hvor stor grad ordinært arbeidsliv tas i bruk som atføringsarena. Unge funksjonshemmede etterlyser derfor konkrete tiltak for hvordan tiltaksarrangører i større grad skal ta i bruk ordinært arbeidsliv som atføringsarena.

Brukermedvirkning

(Viser til 17.3.7 Brukere med sammensatt bistandsbehov av temporær karakter)

Ungdom er en gruppe som ofte er underrepresentert i NAVs brukerutvalg. Det må derfor jobbes aktivt og målrettet for å rekruttere og skolere ungdom til å bli ressurspersoner i utvalgene. Det er da nødvendig at det følger med ressurser for å sikre en god skolering av brukerutvalgsmedlemmene.

Unge funksjonshemmede synes klageadgangen bruker har inn mot tiltaksarrangør er en viktig rettighetssikring. Det er også et godt forslag at bruker skal levere kommentarer til tiltaksarrangørs sluttrapport, og en egen evaluering av tiltaket til NAV. Her må det sikres at NAV tar brukernes erfaringer med i vurderingen av tiltaksarrangøren. Det er også viktig at NAV klarer å gi unge tilgjengelig og forståelig informasjon om hvilke rettigheter de har når det gjelder tiltaksarrangør.

Individuell målplan

(Viser til 17.3.7: Det arbeidsinkluderende tiltaket)

Unge funksjonshemmede synes individuell målplan er et godt forslag. Det er derimot en forutsetning at individuell målplan forplikter NAV ovenfor bruker om å levere tjenester og adgang til tiltak innenfor rimelig tid. Dagens aktivitetsplan har som mål å sørge for at tiltaksløpet blir basert på individuelle behov. Gjennom aktivitetsplanen får brukeren en oversikt over hvilke tiltak han eller hun skal gjennomføre. Dessverre er vår erfaring at aktivitetsplanen sjelden bidrar til at bruker får den nødvendige individuelle oppfølgingen. En viktig årsak til dette er at aktivitetsplanen ikke gir bruker tilgang til de skisserte tiltakene. Man må søke seg inn på hvert enkelt tiltak etter at

aktivitetsplanen har blitt godkjent. Dette fører til lange ventetider både før og mellom tiltakene. Unge funksjonshemmede foreslår derfor at en godkjent individuell målplan eller aktivitetsplan gir bruker tilgang til alle tiltakene. Dette vil sørge for at ventetiden reduseres, gi en sømløs overgang mellom de ulike tiltakene og et helhetlig tiltaksforløp.

Ungdomskompetanse

(Viser til 17.3.7: Det arbeidsinkluderende tiltaket)

Unge funksjonshemmede savner en strategi på hvordan NAV og tiltaksarrangørene skal klare å møte behov som er særskilte for ungdommer. For å sikre den nødvendige kvaliteten i gjennomføringen av tiltakene, er det helt nødvendig å øke ungdomskompetansen hos NAV og tiltaksarrangør. Det kreves en særegen kompetanse å jobbe med ungdom med liten arbeidslivstilknytning. Modell 1 foreslår muligheten for at NAV kan etablere konsepter som krever en spesiell kompetanse. Unge funksjonshemmede foreslår at det utvikles et slikt konsept rettet mot ungdom spesielt, som et ledd i arbeidet med å øke ungdomskompetansen hos både NAV og tiltaksarrangør.

Tilrettelagt arbeid i arbeidsmarkedsbedrift

(Viser til 17.3.8: Bruke TIA som utviklingsnivå fra VTA)

Unge funksjonshemmede mener det er et overordnet mål at arbeidspraksis og arbeidstrening gjennom tiltak i så stor grad som mulig skal ligne vanlige ansettelsesforhold, spesielt når det gjelder lønn. Tiltak hvor bruker mottar ordinær lønn gir en verdighet og motivasjon som det er viktig å anerkjenne. Vi er derfor enige med forslagsstillerne bak modell 1 i at bruken av Tilrettelagt arbeid i arbeidsmarkedsbedrifter (TIA), hvor bruker mottar ordinær lønn, i større grad bør gjøres tilgjengelig for unge på uførestønad. TIA i dagens form arrangeres bare av attføringsbedrifter, og vi er også enige i forslaget om å utvide bruken til ordinære bedrifter.

Kontakt hos Unge funksjonshemmede:

Rådgiver Ingvild Skogvold

Telefon: 41224243

Epost: ingvild@ungefunksjonshemmede.no